

interessos que els unien era el fet que, poques setmanes abans de la seua mort, havien coincidit a la inauguració d'una mostra de l'escultor Andreu Alfaro.

Alzira i Madrid. Broseta no fou l'únic valencià famós que ETA va situar al seu punt de mira. De fet, el 1981, l'empresari alzireny Luis Suñer ja havia estat segrestat tres mesos i la família havia hagut de pagar un rescat multimilionari –350 milions de pessetes del moment, més de 2,1 milions d'euros– per tal d'aconseguir-ne l'alliberament. Suñer era el propietari de l'empresa Avidesa, que havia passat de liderar el sector del cartó a reeixir en l'alimentació congelada. Eren temps en què Hisenda feia saber els noms i els cognoms dels grans contribuents a l'erari públic, una llista que el 1980 havia encapçalat Suñer i que a partir d'aleshores mai més no es va publicar.

I a Madrid, el 14 de febrer del 1996, va ser assassinat el catedràtic d'història del dret i president del Tribunal Constitucional entre els anys 1986 i 1992, Francisco Tomás y Valiente. Una persona reconeguda des de tots els àmbits i que, de fet, havia accedit a l'alt tribunal gràcies a una proposta conjunta efectuada pel PSOE i la UCD. Un home humil, de família republicana i caràcter discret, que als seus temps universitaris s'havia relacionat amb gent com Joan Fuster i Vicent Ventura, a més de conèixer Manuel Broseta, de qui era coetani. Un tret al cap al despatx de la Universitat Complutense va posar fi a la seua brillant trajectòria. Només tenia 63 anys, tres més que Broseta quan fou mort. Durant el mandat de Tomás y Valiente, el Constitucional va admetre que els diputats d'Herri Batasuna prengueren possessió dels seus càrrecs sota la fórmula "per imperatiu legal". Va morir després d'haver rebutjat de ser ministre de Justícia amb Felipe González i de presentar-se al Congrés pel PSOE. Tan sols va acceptar d'accedir al selectíssim Consell d'Estat.

Un seguit de morts estèrils que ara, un cop ETA ha anunciat el cessament de la seua activitat armada, encara semblen més inexplicables. Cap d'ells no ha descobert que, malgrat tot i en aquest cas sí, sota les llambordes hi havia la platja. I val a dir que ben atapeïda de turistes.

Victor Maceda

El terror a Mallorca

La creença popular que el fet insular aïllava Mallorca d'ETA va quedar feta miques.

A Mallorca –i a les Illes en general– va haver-hi durant molts anys la sensació que ETA era quelcom llunyà, que no afectava la gent que hi viu. No vol dir que la societat illenca fos insensible als assassinats que es produïen en uns altres indrets, però sí que en el sentir popular eren coses que passaven a fora. Perquè tothom es demanava qui seria tan boig de voler atemptar en una illa? Una illa és com una ratera de la qual ningú no pot sortir si la policia vol, segons que pensava tothom. Conseqüentment, era impossible que els etarres s'arriscassin a actuar a les Balears. Dissortadament, aquella convicció general era una equivocació, com la realitat es va encarregar de demostrar.

El primer atemptat. El 30 de juliol del 1991 esclataven quasi simultàniament tres bombes a Palma. Una havia estat adossada en un cotxe aparcats just devora l'entrada d'un edifici d'habitatges militars –de sots-oficials– situat a la Porta des Camp. Avui dia aquell immoble ja no hi és. Fou enderrocat per a recuperar l'antiga porta de la murada del mateix nom, a més del tram de murada sobre el qual s'havia construït l'edifici.

Aquell dia de fa vint anys feia molta calor. Palma matinava disposada a viure una altra jornada de ple estiu, sense que ningú no es preocupés de res remotament semblant al terrorisme. Tanmateix, des de feia setmanes s'havien activat operatius de contravigilància en alguns indrets de la ciutat. El motiu, segons que es va publicar més endavant, era la sospita que "pugués passar alguna cosa". I tal dit, tal fet: la bomba a la plaça de la Porta des Camp va causar ferides sense gaire gravetat a una dona que

hi passava i, sobretot, danys materials a l'edifici, que parcialment fou apuntalat.

Quasi al mateix temps, en una altra barriada de Palma esclatava un altre artefacte de potència menor, situat davant un xalet antic on vivia un oficial de l'exèrcit. I, simultàniament, en un altre carrer de la ciutat, el carrer Missió, experts de la policia espanyola desactivaven un tercer explosiu.

El juliol del 2009, ETA va cometre un atemptat a

Més endavant, per tots aquests fets fou detingut José Urrusolo Sistiaga, condemnat per l'Audiència Nacional espanyola a 41 anys de presó. Segons la sentència, havia organitzat els atemptats de Palma que havien estat executats per uns altres activistes d'ETA.

Aquell 30 de juliol del 1991 era la primera vegada que ETA actuava a les Balears. L'impacte social va ser intens. De sobte, tothom va entendre que el blindatge insular que s'havia suposat des de sempre no existia. Ara els etarres podien entrar a l'arxipèlag, o tenir-hi gent per a actuar-hi, i anar-se'n.

No obstant el cop anímic, també és ver que la detenció del responsable i el fet que els explosius no fossin de gran potència va ajudar la memòria popular, sempre selectiva, fins i tot més que la particular, a anar oblidant aquell atemptat. A poc a poc, allò que en el fons tothom volia continuar creient

Detenció de J. José Rego, acusat d'un atemptat frustrat contra el rei d'Espanya el 1995.

—que l'aïllament si més no dificultava molt la potencial actuació d'ETA— va tornar ser assumit.

Mallorca en què es van morir dos guàrdies civils.

Atemptats contra el rei d'Espanya. Tanmateix, quatre anys més tard ETA tornava fer acte de presència a Palma. El 9 d'agost del 1995 tota la zona palmesana de Portopí va ser presa per un gran contingent de la policia i de la Guàrdia Civil, com mai no s'havia vist. Helicòpters, terrats amb policies amb fusells d'alta precisió, agents patrullant amb metrallores a la mà, cotxes i camionetes oficials entravessats enmig de carrers per a impedir fugues... Poc després se sabia el motiu d'aquell enrenou. Un etarra, Juan José Rego Vidal, acabava de ser detingut en un edifici de Portopí. La policia va dir que li seguia la pista des de feia dies. Rego tenia la intenció d'atemptar contra el rei espanyol, Joan Carles de Borbó. Hom li va requisar un fusell d'alta precisió que volia fer servir des de la terrassa de l'apartament que tenia llogat. La terrassa tenia vista directa cap a la mar, justament cap a la zona delimitada per terra on atraca el iot Fortuna, del rei d'Espanya. L'objectiu era abatere el monarca amb un tret a llarga distància.

Durant dies, es mantingueren els escorcolls de la policia per Palma. Segons que es va dir, Rego havia arribat a l'illa mitjançant un iot de vela, com un turista de possibles, i a Mallorca es va trobar amb un company que li havia fet la feina prèvia d'informació. De resultes d'aquell intent de magnicidi, la zona d'atrancament del Fortuna va ser reformada, i s'hi construí un mur per a evitar les mirades de tafaners i alhora la repetició d'un atemptat com el que volia perpetrar Rego.

Més endavant, l'any 2004, un altre etarra, Javier Pérez Aldunate, va ser detingut acusat de voler perpetrar un nou atemptat a Palma contra el rei espanyol, també amb fusell de precisió.

A Mallorca va haver-hi durant molts anys la sensació que ETA era quelcom llunyà

EFE
Pocs dies després de l'atemptat del juliol del 2009, va esclatar una altra bomba: va ser a la zona des Portitxol i era de poca potència.

En aquesta ocasió, però, tot l'operatiu va ser descobert quan encara era molt més embrionari.

Com que cap dels dos intents de regicidi no va reeixir i com que allò del 1991 anava essent oblidat per la població, durant els anys següents el temor a ETA va anar esvaint-se. Igual que temps enrere, un atemptat era vist com una cosa, si no impossible –perquè l'experiència demostrava que no ho era–, molt complicada. I novament en el sentir popular es va recuperar allò de la mítica seguretat illenca.

La tercera, assassinats. Però aquesta seguretat illenca va esdevenir un miratge. Si la tercera és la de debò, en el cas d'ETA va ser ver que al tercera intent a la fi pogué assassinar a Mallorca. Va ser a Calvià el 30 de juliol del 2009. Dos guàrdies civils joves es van morir en esclatar-los una bomba adossada als baixos del cotxe oficial que portaven. La violència de l'explosió va ser tan gran que part del cadàver d'un dels dos agents va haver de ser rescatat de sobre la capçada

d'un arbre. Els especialistes en desactivació d'explosius de la Guàrdia Civil feren explotar controladament un altre giny que hi havia en un altre cotxe oficial, aparcad en una zona per on passa gran quantitat de gent. Si hagués esclatat, "hauria produït moltes víctimes", segons que va dir aquell dia el delegat del govern espanyol, Ramon Socías. No va ser així, però la por s'instal·là no tan sols a tota la zona afectada directament –que és una zona turística, com gairebé ho és tot Calvià–, sinó a tot Mallorca.

Immediatament després de l'atemptat, els agents definiren un ampli perímetre de seguretat que encabia uns quants hotels, on els clients restaren confinats durant unes quantes hores. La premsa popular britànica –la zona és molt concorreguda pel turisme d'aquesta nacionalitat– s'hi va abonar parlant de "terror a Mallorca". No era pas, tanmateix, una imatge injusta. Perquè durant tot aquell dia i l'endemà la por va ser fàcilment copada per tota l'illa. Tot d'una la policia va engegar l'operació *Gàbia* per

a tancar la població on s'ha produït un atemptat i evitar la fuga dels autors. El port de Palma, el d'Alcúdia i l'aeroport de Son Santjoan foren tancats. S'establiren aparatosos controls de la policia a moltes carreteres de l'illa, que originaren impressionants embussos en plena temporada alta. Finalment, emperò, l'operació va haver de ser abandonada: l'aeroport de Son Santjoan i els ports foren oberts. S'imposava el pragmatisme. Era impossible de segellar l'illa. Especialment en una data com aquella, a tocar del cap de setmana de més entrades i

La gran aflluència turística a Mallorca durant l'estiu blindava els etarres per a entrar-hi, col·locar-hi bombes i fugir de l'illa

sortides de turistes, el del canvi del juliol a l'agost.

El mite de la seguretat gràcies a l'aïllament geogràfic queia fet mi-ques. Els etarres havien arribat a l'illa com a turistes, havien fet la feina d'informació imprescindible i prèvia a l'atemptat, havien posat les bombes usant temporitzadors de llarga durada i havien fugit de Mallorca. Quan esclatava la bomba que havia mort Carlos Enriques Sáenz de Tejada García i Diego Salvà Lazaún, els etarres segurament ja no eren a l'illa.

Encara n'hi havia d'haver una rèplica, de l'atemptat. L'endemà passat, tres bombes de baixa potència esclataven a tres bars de Palma. Un d'aquests bars, situat al centre, era tancat —era diumenge—, però els altres dos eren situats a la zona des Portitxol, on molta gent va a dinar i a sopar el cap de setmana. Aquell dia hi havia una gernació. Com és fàcil d'imaginar, el pànic es va estendre per tota la zona. Ben aviat van córrer rumors —falsos— de més bombes i tota la ciutat de Palma va viure un hora-baixa i un vespre de molta por. Novament, els explosius els havien fets esclatar amb temporitzadors de llarga durada. És a dir, que les deixaren preparades abans de fugir de l'illa.

Si l'objectiu d'ETA és, justament, portar el terror als cors d'aquells que es pensaven estar segurs, a Mallorca el juliol i agost del 2009 el va aconseguir plenament. La societat mallorquina va despertar-se dramàticament del somni de la suposada seguretat associada al fet insular. Res més lluny. Els etarres que assassinarren els dos guàrdies civils i que feren esclatar les tres bombes als bars pogueren fugir tranquil·lament. Tant com hi havien entrat. Es parlà molt de cèl·lules de suport i els serveis d'intel·ligència investigaren cercles que devien suposar que podien estar disposats a ajudar ETA. Però no trobaren res de res. La realitat pot ser més senzilla: la gran afluència turística a Mallorca durant l'estiu blindava absolutament els etarres per a entrar-hi, fer-hi allò que volguessin i tornar-ne sortir.

Miquel Payeras

“La decisió de Batasuna és unitària”

Patxi Zabaleta, coordinador general d'Aralar —un dels partits que integra Amaiur— i cofundador d'Herri Batasuna, opina que “la teoria de l'escissió a l'esquerra ‘abertzale’ és “gairebé impossible”.

Ja és història, ETA?

—La lluita armada practicada per ETA ja és història. Com a organització, però, no s'ha dissolt pas: hi ha 757 presos als estats espanyol i francès, a més d'un seguit de persones fugides que són en situació irregular, i encara resta pendent la reparació moral i econòmica de les víctimes. La liquidació d'ETA, inclosa la destrucció o lliurament de les armes, necessitarà un temps objectiu, tal com ha passat en uns altres processos.

—**Al comunicat, ETA demana “responsabilitat i valentia” als governs espanyol i francès per tal que assumesquen la declaració d'Aiete. Si no ho fan, hi pot haver una marxa enrere?**

—No. Entenc que la decisió d'ETA és irreversible. D'aquesta manera es compliria el principi de la unilateralitat que recollia l'acord de Gernika [signat el 25 de setembre del 2010 per l'esquerra *abertzale*, EA, Aralar, Alternatiba i Abertzaleen Batasuna], que ha estat el veritable *full de ruta*. Facen què facen sengles governs, la decisió no hi és supeditada, sinó ferma. En tot cas, ambdós executius han d'actuar amb responsabilitat i solucionar el conflicte polític.

—**Hi percebeu receptivitat, tant a Madrid com a París, en aspectes com ara el dret de decidir?**

—Les qüestions polítiques no les ha de negociar ETA, sinó que han de resoldre's entre els partits. Tant a l'acord de Gernika com a la conferència de pau i al comunicat d'ETA, es parla de les “conseqüències de la lluita armada”, no pas de qüestions polítiques. El dret de decidir forma part dels drets humans, és un dret polític reconegut arreu del planeta, però no té res a veure amb la lluita armada.

—**Amb el PP a la Moncloa seria més senzill de flexibilitzar la política penitenciària? Potser no hi hauria tanta oposició als seus mitjans més afins.**

—És clar que sí. És un tema de transcendència social i cal que els polítics i les institucions facen passes en aquest sentit, animats per la societat mateixa, que se n'ha de sentir partícip. El 1977, la immensa majoria de la societat va demanar l'amnistia. D'ací a no gaire temps hi haurà les condicions idònies per a canviar la política penitenciària, que no és moderna ni democràtica. També cal que desapareguen les jurisdiccions especials. Em fa l'efecte que, en aquest punt, el cas base s'assemblarà bastant a l'irlandès.

—**Allà va haver-hi un IRA Autèntic. Podria haver-n'hi un altre, ací?**

—No és impossible, però és improbable. L'evolució de Batasuna és unitària, cosa que em fa pensar que, tot i no ser metafísicament impossible, és gairebé impossible la hipòtesi de l'escissió. Si n'hi haguera, però, seria molt marginal i condemnada al fracàs immediat.

—**Feia més d'una dècada que vós, al capdavant d'Aralar, advertíeu que la fi d'ETA no havia de tenir cap “preu polític” i que la pau havia d'arribar “en canvi de no res, per tal que tot siga possible”.**

—Em complau molt que el primer punt del comunicat d'ETA n'expliciti el cessament de l'activitat, com havia de